

Blepharita bathensis (LUTZAU, 1901) (*Lepidoptera, Noctuidae*)
w Polsce*)

Blepharita bathensis (LUTZAU, 1901) (*Lepidoptera, Noctuidae*) in Poland

JAROSŁAW BUSZKO, TOMASZ RYNARZEWSKI

Zakład Ekologii Zwierząt Instytutu Biologii UMK, ul. Gagarina 9, 87-100 Toruń

ABSTRACT. *Blepharita bathensis* (LUTZAU) was found in Puszcza Borecka Forest in NE-Poland. The species is new to the Polish fauna. Comparative remarks in respect to the three other Polish species of the genus *Blepharita* HAMPS. are given.

Puszcza Borecka ze względu na swoje położenie w północno-wschodniej części Polski charakteryzuje się występowaniem wielu gatunków o borealnym lub borealno-górskim typie zasięgu (BUSZKO, 1987; NOWACKI, 1989a, 1989c). Podczas kolejnego sezonu badań faunistycznych na tym terenie znaleziono nowy dla fauny Polski gatunek sówki reprezentujący borealny typ zasięgu. W dniu 10 VI 1991 w miejscowości Czerwony Dwór (UTM – EE79) złowiono do światła lampy rtęciowo-żarowej dwa osobniki (♂ i ♀) *Blepharita bathensis* (LUTZAU). Rozsiedlenie tego gatunku jest słabo poznane, ponieważ jest on stosunkowo rzadko łowiony. Według SKWORTSOV'a i HEINICKE'go (1975) zasięg jego obejmuje środkową i północną część Rosji aż po Ural oraz wschodnie pobrzeże Bałtyku. W najbliższym sąsiedztwie znany jest z południowej Finlandii (MIKKOLA, JALAS, 1979), Litwy (KAZIAUSKAS, 1984), Łotwy (ŠULCS, VIIDALEPP, 1969) i Estonii (REMM, VIIDALEPP, 1977). Informacje o bionomii i środowiskach występowania *B. bathensis* podają SKWORTSOV i HEINICKE (1975). Według tych autorów lot motyli trwa od początku czerwca do połowy lipca, szczyt pojawu wypada w drugiej i trzeciej dekadzie czerwca. Motyle przylatują chętniej do przynęty pokarmowej niż do światła. Gąsienice są polifagiczne, znajdowane były na wielu gatunkach roślin z różnych rodzin, najczęściej na *Solidago virga-aurea* L. Dorosła gąsienica osiąga długość 45–50 mm. Głowa jasnobrunatna. Ubarwienie strony grzbietowej ciała ciemnozielone z odchodzącymi ukośnie w dół brunatnymi smugami. Na bocznej stronie znajduje się jasna, podłużna linia. Strona brzuszna zielona. Gąsienice są aktywne w nocy, dzień spędzają w ukryciu, najczęściej pod mchem lub liśćmi leżącymi na ziemi. Zimują gąsienice starszych

* Druk pracy w 100% sfinansowany przez Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.

stadiów. Przepoczwarczenie następuje najczęściej w połowie maja. Okres stadium poczwarki trwa do pięciu tygodni. Dla pomyślnego wylęgu motyla niezbędna jest odpowiednio wysoka wilgotność powietrza. Gatunek jest zazwyczaj spotykany w lasach liściastych i mieszanych z bogatym runem i podrostem krzewów. Znacznie rzadziej łowiono go w środowiskach nieleśnych, np. sadach.

Rozróżnienie występujących w Polsce gatunków z rodzaju *Blepharita* HAMPS. może sprawiać trudności, tym bardziej, że w kluczu KOSTROWICKIEGO (1956) pominięto *B. amica* (TREIT.), a rysunek aparatu kopulacyjnego samca *B. adusta* (ESP.) oparty jest na niekompletnym obiekcie, co może wprowadzać w błąd przy oznaczaniu. Dlatego autorzy uznali za stosowne zamieszczenie kluczy do oznaczania wszystkich gatunków *Blepharita* spotykanych w Polsce.

Klucz do oznaczania gatunków według cech zewnętrznych

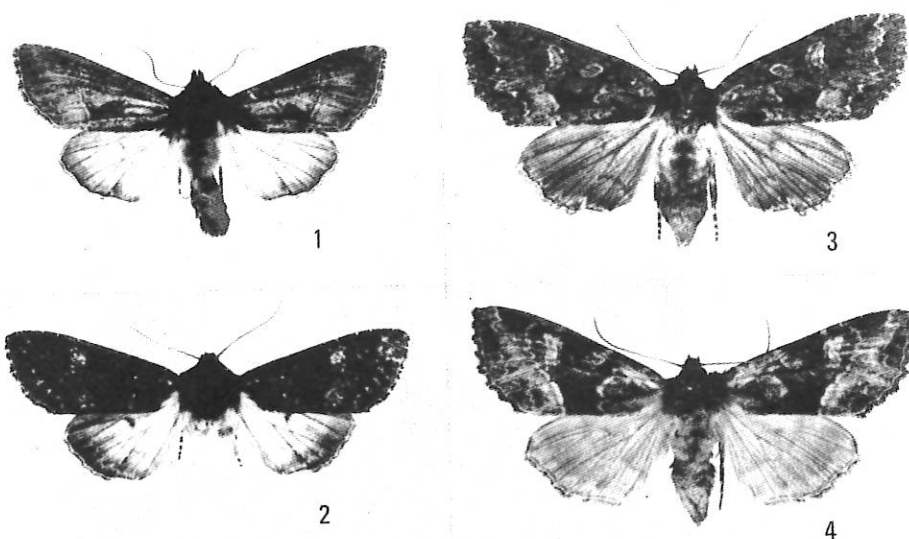
1. Na przednim skrzydle przepaska wewnętrzna i zewnętrzna znacznie jaśniejsze od tła skrzydła (Ryc. 4) *B. amica* (TREIT.).
- Na przednim skrzydle przepaska wewnętrzna i zewnętrzna barwy tła skrzydła 2.
2. Tylne skrzydło w części nasadowej rozjaśnione 3.
- Tylne skrzydło w części nasadowej nie rozjaśnione (Ryc. 3) *B. satura* (DEN. et SCHIFF.).
3. Przednie skrzydło czerwawowobrunatne, plamka nerkowata bez białawego przyprószenia (Ryc. 1) *B. adusta* (ESP.).
- Przednie skrzydło czarnobrunatne, plamka nerkowata z białawym przyprószeniem (Ryc. 2) *B. bathensis* (LUTZ.).

Klucz do oznaczania gatunków według budowy aparatów kopulacyjnych samców

1. Unkus długi, edeagus bez cierni wezyki (Ryc. 11, 12) . *B. amica* (TREIT.).
- Unkus krótki, edeagus z cierniami wezyki 2.
2. Wyrostek na brzusznej stronie walwy prosty (Ryc. 9) *B. satura* (DEN. et SCHIFF.).
- Wyrostek na brzusznej stronie walwy haczykowato zagięty 3.
3. Wierzchołkowy płat walwy wąski (Ryc. 5) *B. adusta* (ESP.).
- Wierzchołkowy płat walwy szeroki (Ryc. 7) *B. bathensis* (LUTZ.).

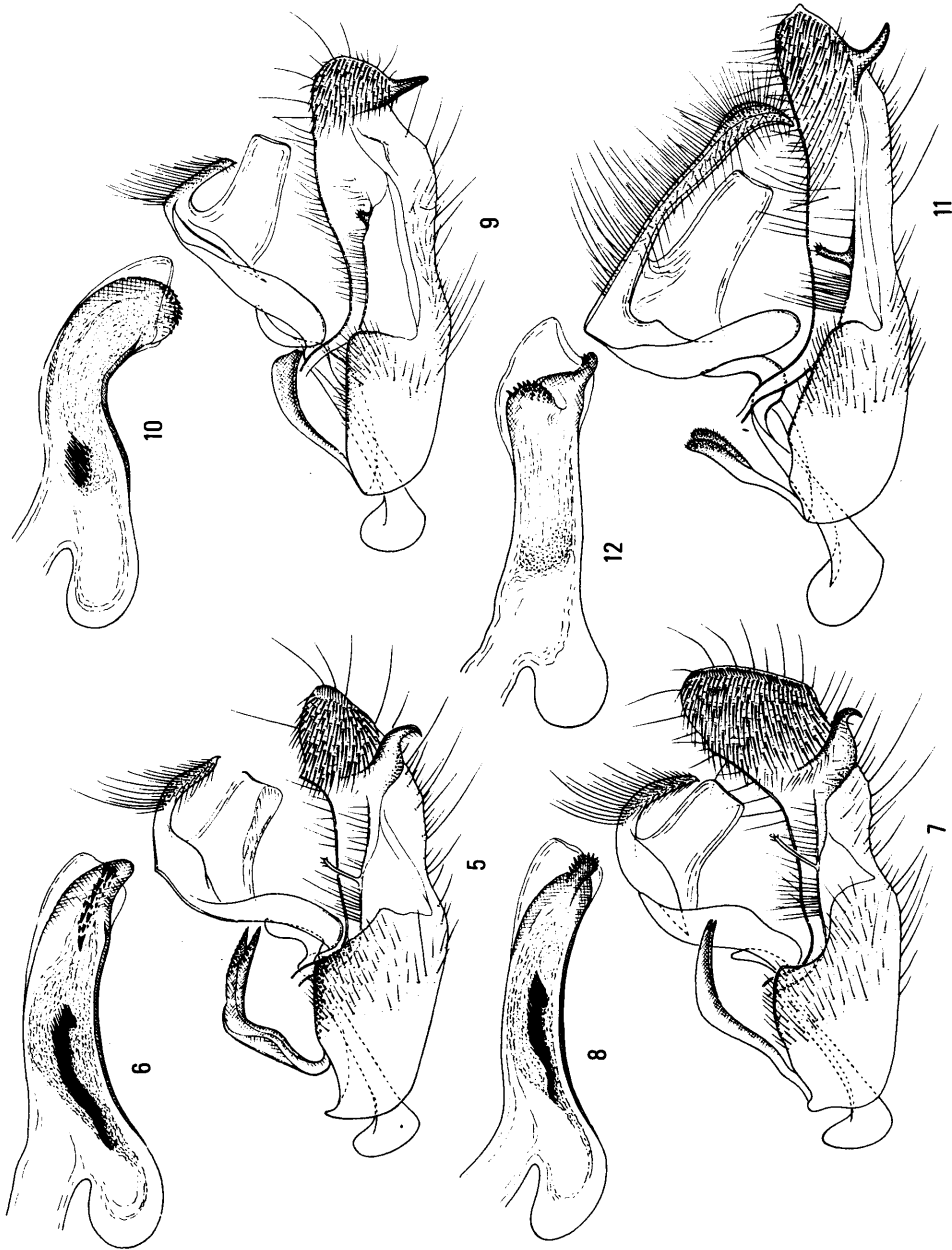
Klucz do oznaczania gatunków według budowy aparatów genitalnych samic

1. W torebce kopulacyjnej występują 4 długie znamiona (Ryc. 15)
 B. satura (DEN. et SCHIFF.).
- W torebce kopulacyjnej występują najwyżej 3 krótkie znamiona 2.
2. W tylnej części torebki kopulacyjnej występuje zesklekotyzowane uwypuklenie. Znamię lub znamiona okrągławe 3.
- W tylnej części torebki kopulacyjnej brak zesklekotyzowanego uwypuklenia. Znamię podłużne (Ryc. 16) *B. amica* (TREIT.).
3. Antrum szerokie, tylny brzeg siódmego sternitu z trójkątnym wyrostkiem (Ryc. 13) *B. adusta* (ESP.).
- Antrum wąskie, tylny brzeg siódmego sternitu bez trójkątnego wyrostka (Ryc. 14) *B. bathensis* (LUTZ.).

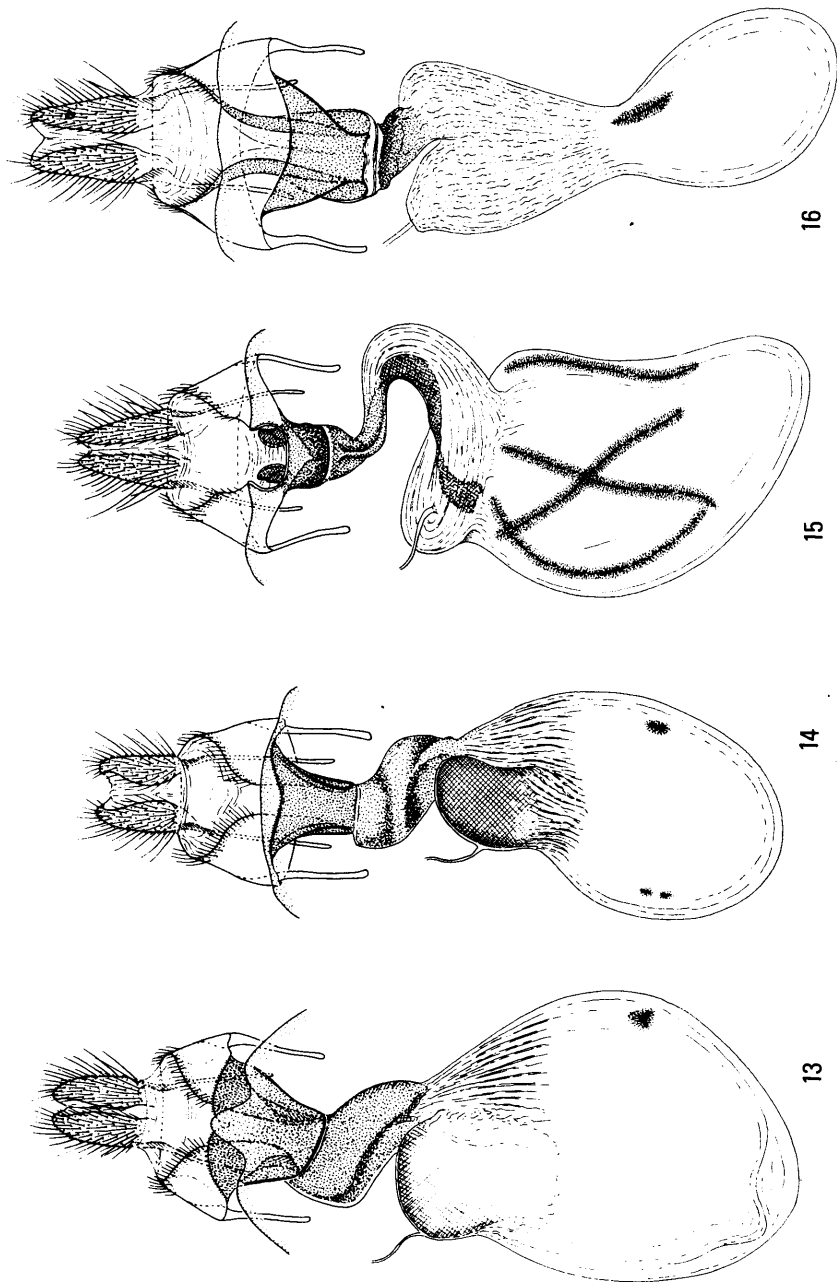
Ryc. 1–4. Motyle – moths.

1 – *Blepharita adusta* (ESP.), ♂, Lasy Janowskie; 2 – *B. bathensis* (LUTZ.) ♂, Puszcza Borecka; 3 – *B. satura* (DEN. et SCHIFF.) ♀, Górzno, 4 – *B. amica* (TREIT.), ♀, Stronno.
 Fot. A. ADAMSKI.

Ryc. 5-12. Aparaty kopulacyjne samców – male genitalia.

5,6 – *Blepharita adusta* (ESP.); 7,8 – *B. bathensis* (LUTZ.); 9,10 – *Blepharita satura* (DEN. et SCHIFF.); 11,12 – *Blepharita amica* (TREIT.).

Ryc. 13–16. Aparaty genitalne samic – female genitalia.

13 – *Blepharita adusta* (ESP.); 14 – *B. bathensis* (LUTZ.); 15 – *Blepharita satura* (DEN. et SCHIFF.); 16 – *B. amica* (TREIT.).

Z wymienionych gatunków najbardziej rozpowszechniony jest *B. satura* (DEN. et SCHIFF.), który występuje na obszarze całej Polski. *B. adusta* (ESP.) jest również szeroko rozsiedlony, chociaż w niektórych okolicach nie występuje, np. Kujawy, Pojezierze Mazurskie. *B. amica* (TREIT.) znany jest z rozproszonych stanowisk na terenie środkowej i wschodniej części kraju (NOWACKI, 1989b), natomiast *B. bathensis* tylko z Puszczy Boreckiej.

PIŚMIENNICTWO

- PUSZKO J., 1987: *Autographa mandarina* (PRR.) (*Lepidoptera, Noctuidae*) w Polsce. *Prz. Zool.*, **31**: 175-179.
- KAZLAUSKAS R., 1984: Lietuvos drugiai. Vilnius. 190 ss.
- KOSTROWICKI A. S., 1956: Sówki – *Noctuidae*, Wstęp i podrodzina *Cucullinae*. Klucze do Oznaczenia Owadów Polski, Warszawa, XXVII, **53a**: 1-124.
- MIKKOLA K., JALAS I., 1979: Suomen perhoset, Yökköset 2. Helsinki. 304 ss.
- NOWACKI J., 1989a: New records of some rare *Noctuidae* in Poland (*Lepidoptera*). *Pol. Pismo Ent.*, **59**: 397-399.
- NOWACKI J., 1989b: Sówkowate (*Lepidoptera, Noctuidae*) Kotliny Kolskiej w dolinie środkowego biegu Warty. *Fragm. Faun.*, **32**: 415-444.
- NOWACKI J., 1989c: Nowe dla fauny Polski i rzadkie w kraju gatunki sówkowatych (*Lepidoptera, Noctuidae*). *Prz. Zool.*, **33**: 575-577.
- REMM H., VIIDALEPP J., 1977: *Catalogus Macrolepidopterorum Estoniae*. Tartu. 40 ss.
- SKWORTSOV V., HEINICKE W., 1975: Zur Kenntnis von *Blepharita bathensis* LUTZAU (*Lep. Noct.*). *Ent. Ber.*, 1975: 47-49.
- ŠULCS A., VIIDALEPP J., 1969: Verbreitung der Großschmetterlinge im Baltikum. Teil III, Eulen. *Dtsch. Ent. Z. NF*, **16**: 217-272.